

HANOAR

REVIJA ŽIDOVSKJE OMLADINE JUGOSLAVIJE

GOD. III

תר"ץ JUN 1930

BROJ 9

PAVAO WERTHEIM: ČEŽNJA, VJERA, DJELO

Naš je odnos cionizmu duhovni. Naša je veza s cionizmom lična. Time rekosmo da smo radom u pokretu mobilizovali naše duhovne snage i da smo radili sa sviješću lične odgovornosti, sa znanjem da nije pokret za nas stvar hladnog saznanja nego jedna vrednota naših razbuktalih i uzavrelih mladenačkih osjećaja. Ako naš odnos cionizmu nije duhovni, ako naša veza s njime nije lična, onda smo samo ravnodušni posmatrači zbivanja, pasivni i uleđeni hladnokrvnici, bez strasti i života, bez goleme čežnje i vjere. Naš je put koračanja: mladost i čežnja, snaga i vjera, volja i djelo.

Mi uvijek tražimo čitavoga čovjeka. U toj riječi rekosmo sve. Mi možemo da znamo za političke i kulturne kompromise, za teoretska popuštanja u diskusijama i za promjenu misli o mnogim pojavama u životu, ali mi nećemo i ne možemo da znamo za rasparčavanje duše čovjeka. Ili smo odani čitavim bićem svojim jednome stvaralaštvu, ili uopće ne budimo! Dužnost je stvaralaca da u svakome svom djelovanju budu potpuni. U svakom času života i u svakom djelu treba da bude čitava individualnost čovjeka. Ako razgrađuješ i rušiš, rušiš dokraja — kako bi mogao graditi i stvarati novo dokraja. Ako čezneš, čini to dokraja, ako vjeruješ, vjeruj dokraja. Nikada i nikada niko neće moći da zamijeni ovaj put boljim. Jer samo iz čitave i jednovite duše mogu da niču pomlađeni i novi svjetovi. Zaista, ta se spoznaja ne može da mijenja. S njom stoji i pada svaki rad. *Aut sint, ut sunt — aut non sint.*

* * *

Na početku je vazda čežnja. U duši čovjeka budi se potreba da se negdje izivi. Traži srodne duše kojima bi mogao govoriti o svojoj čežnji, traži zajednicu koja bi mu pomogla do stvaranja.

Ako ste bili puni ljubavi životu, ako ste osjećali u sebi previše goleme snage i volje, onda se u duši vašoj rodila čežnja. Strasna i lijepa. Možda niste znali tačno i određeno otkud ta čežnja i kuda ćete s njome, ali ste instinktivno osjećali da u vama nešto gori i cvate, da vas svaka travka na rubovima staza neizrecivo oduševljava, da svaka i najsitnija i najneznatnija ljepota, snažno razgara u vama ljubav da živite, da stvarate. Daleko od toga da ugledate u tim osjećajima odraz neke sladunjave i slabačke sentimentalnosti koja nečujno i nerevolucionarno poput proljetne magle nastaje i nestaje, osjetili ste da je to

raspoloženje vaše duše muševna i revolucionarna sentimentalnost koja neće da začas nestane — već koja hoće da živi, da stvara, da **neizrecivo snažno živi**.

Vaša je čežnja bila oblik. Onda ste pošli da tražite dušu za oblik. Pošli ste da tražite vjeru za vašu čežnju. Vi ste našli vjeru. Ona je pokret. Pokret je vjera vaša. Vi ste morali da nadete vjeru uz cijenu svoga života, morali ste vjerovati, ako ste htjeli da živite. Vjera je uslov života. Jer onaj, koji je izgubio vjeru i iluziju, on ne može da živi. Tužno i tmurno, teško i crno živi se bez vjere. Ne, ne, to se ni ne može da nazove životom. Vjernik je jak i nebojazan, dionizijski strasno ljubi život i rad, ljude i prirodu, nevjernik je razdiran teškim sumnjama na putu između teških i nemoćnih trzaja. Zato ne gubimo nikada i nikada vjeru, ne napuštajmo nikada i nikada iluziju, ne dopustimo nikome na tom svijetu da nam uzme našu vjeru i našu iluziju. **Čeznimo i vjerujemo!**

* * *

Jednoga dana usred čežnje i vjere zaželjeste djelo. Da lijep osjećaj čežnje i zagrijanu vrućicu vjere prometnete u nešto dinamično. Bilo da ste govorili jednoj zajednici o onome što vam je ležalo na duši, bilo da ste zagrijavali nove vjernike za pokret, bilo da ste radili za cionističke fondove ili se spremali na rad u Erec Jisraelu — sve je to bilo djelo. Ne može se ostati samo kod čežnje i vjere. Jer čežnja i vjera odnose se samo na pojedinca. A mi imamo još nešto. To je zajednica. Na nju se odnosi djelo. Uvijek je najvažnija zadaća — a i najteža — da se stvori harmonija između težnjâ pojedinca i zajednice. Teško je, vrlo teško, vazda stvarati savršenu harmoniju, moramo da se mučno borimo za nju. Ali težina borbe posvećuje dušu čovjeka. Neprestance valja težiti za tim harmoniziranjem zahtjevâ pojedinca i zajednice. Ti imadeš dužnosti prema sebi, imadeš dužnosti i prema zajednici. Uvijek budi pošten i savjestan u izvršivanju dužnosti: i prema sebi i prema drugima. I nikada nemoj zaboraviti da najviše zahtijevati moraš od sama sebe.

Kao što je duga jednovita mnogolikost lijepih boja, tako je i rukovet čežnja — vjera — djelo jedna jedinstvena cjelina koja se prelijeva u tri nijanse. Sve se one međusobno nadopunjuju i upotpunjuju. Bez čežnje i vjere nema djela. Potpun čovjek čezne, vjeruje, stvara. Iz potitavanja ovih triju sastavnica niču nove snage života, nove pjesme, novi svjetovi.

* * *

Kao neka neobično divna muzika potitrava katkad duboko, duboko u šumu čovječje krvi, u ritmu otkucaja njegova srca, beskrajna čežnja, ko more i stepe, da voli ljude, sve ljude. I da im nešto usklikne.

U kišnom danu stadoh da pišem ove retke. Iza kiše i oblaka dušom sam čeznuo za suncem. I tako nastade pozdrav sestrama i braći.

Katkada silno volimo sve ljude, čeznemo da im učinimo nešto dobra, da im zaorimo toplu i vedru riječ. Svaki, uistinu svaki od nas, doživljava takve časove. A oni su božanski. Čovjek je Bog kad ljubi čežnju, vjeru, djelo.

Iz potištenosti oblačnog dana u maju rodio se pozdrav sestrama i braći: nikada nedajmo nikom svoju čežnju i vjeru, ljubimo golemo stvaralaštvo, koračajmo prkosno i s pjesmom u grudima naprijed, naprijed prema svijetlu i suncu!

CVI ROTHMÜLLER: NAŠ SIMBOL

(Uz naš umjetnički prilog)

Snažne ruke s košćatim prstima zamahnule krampom da iskopaju prvu jamu u tvrdom kamenu. U licu sama odlučnost i energija, bez truna veselja, bez sjene žalosti. Noge raskoračene: Na ovim hridinama moj je dom, tu je moja budućnost koju mi niko ne može da otme.

Slavko Bril, naš Slavko Bril koji godinama bez uspjeha nastoji da »prodre«, da nađe polje rada i materijalnu bazu za svoje umjetničko djelovanje stvorio je ovim »plastičnim reljefom« iz tesane jelovine jedno od svojih najzrelijih djela.

10. maja o. g. zamoljen je da počne raditi reljef za Dobrotvorni bazar u korist Šume Kralja Petra Oslobodioca, 12. maja dobio je od stolara istesane grede, 17. maja stojao je u dvorani »Makabija« ovaj radnik koji je dominirao čitavom slikom i koji ostaje najboljim simbolom našega rada,

Neću da govorim o samom umjetničkom značaju ovoga reljefa, o teškoći umjetničkog problema koji je valjalo riješiti, jer je Bril zamislio reljef, ali oblikovan sprijeda i straga, dakle neki spoj kipa i plastične slike. O tome su pozvaniji izrekli svoje mišljenje. Ja ga samo ponavljam: Bril je u ovom djelu dao više nego što se moglo tražiti, više nego što smo se smjeli nadati. Ovaj će »plastični reljef« preživjeti svoj aktuelni povod, Dobrotvorni bazar, te će ostati umjetninom trajne vrijednosti.

★

Težak je naš rad i goleme su zapreke na koje nailazimo. Jedanput tupost Židova, drugiput neinteres vanjskoga svijeta, trećiput protivnost Arapa, četvrtiput politički nesporazumci, gospodarski problemi, krvavi sukobi, zabrana useljenja.

Sve to znade Brilov radnik. Inače bi u njega bilo više vedrine, više svježine.

Ali u njega imade odlučnosti, one toliko rijetke ljudske sposobnosti u doba kad svako voli da drugi odlučuju mjesto njega. Odatle onaj sigurni stav, onaj zamah u radu, a bez plesnih kretnja koje se znadu naći u nekih slika i kipova ovoga sižea.

Iz grube jelovine, nedovršene dokraja kanda je iznikao. On dolazi izvana, ali je srastao s ovom grudom zemlje ili kamena koji istom treba pokriti zemljinom korom. U njegovoj je ruci oruđe mira; ali on ga drži tako čvrsto kao da vojuje najteži boj.

(Šteta što se na slici ne vide njegova leđa koja su savršeno napeta i koja već sama po sebi odaju svu predanost njegovu radu.)

★

Slavko, hvala Ti za ovoga našeg brata koji će živjeti i kad nas više ne bude da on bude spomenom onoga naraštaja koji je iz tudine našao put u dom i iz mešetarstva u težački rad.

Hvala Ti!

MARIO BLAUSTEIN: ROBIJAŠI

Išli su pognutih glava,
kosa im pusta i sijeda.
U oku im sjala se nada,
na licu plakala bijeda.

Išli su pognutih glava,
na kosture smrt se vjesi.
Na čelu tuga. Al ipak
u oku nada se kriješ.

Uz brda, polja i mora
teški su okovni lanci.
Težak je put u samoću:
tamnica, vuci i klanci.

Grobovâ redovi dugi...
Plaze još spuštenih glava...
Niz leđa kosa je sijeda —
lane još crna il plava...

SIMON GREGORČIĆ: KOD ZIPKE

Snivaj mirno, anđel mali,
još ne poznaš ovaj svijet.
Toplu su ti zipku dali
ko pupoljak, ružin cvijet.

Sada živiš krasno, srećno,
Bog ti poslo sreću tu.
Nikad poslije tako vječno
nećeš znat za radost svu.

Oko zipke divne ruže,
zlatnih anđelaka poj.
Svi sad samo tebi služe,
slatki mali život moj.

Crna tuga svud u svijetu,
ljudska srca para zlo.
Tvoje biće ko u cvijetu
nevino je bijelo svo.

Zato snivaj, anđel slatki,
ti još ne znaš što je svijet.
Istom živiš časak kratki
ko u mekom pupu cvijet.

Kad narasteš, zlato srećno,
vidjećeš u svijetu jad.
Boga molim neka vječno
čisto budeš kao sad...

Preveo Neznanač

NEHED JICHAK: MOLITVA DJEČARCA

Sestrice i braćo, maleni vaš bratac nešto vas moli. Primate ga među se i nemojte kazivati da je stranac. Nemojte ga isticati ni govoriti da je prvak.

Sestrice i braćo, stid me vodinstva i prvaštva. Ja volim samo vas i neću da sam različit od vas. Ja bih se sakrio među vas da budem neznan i neza-
pažen, malen i tih dječarac među vama. Sestrice i braćo, to vas moli maleni
bratac vaš.

ZDENKO LÖWENTHAL: MAJ GRADSKE VEČERI

Prišao sam starom prosjaku koji je stajao naslonjen o svjetiljku. Pružio sam mu od ono malo što sam imao. U taj tren projuri limuzina, urešena svilom i draguljima. Ulicom zaječi obijestan smijeh. A mi obojica visoko podigosmo glave.

★

Bila je majska noć. Sjedio sam na osamljenoj klupi pod slabašnim svjetlom u tami parka. Omamljen mirisom drveća i cvijeća milovao sam je rukama. Šaputala mi je bajoslovne riječi — a da nije izustila ni glasa. Uživao sam. Uživao sam u čaru divne noći, uživao sam u njezinoj neizrecivoj ljepoti.

Bila je to knjiga. Zbirka orijentalne lirike. Mladi stihovi sijedog Hindusa.

★

Urijeme se primicalo ponoći.

Mirisao sam oblake proljetnog daha koje je vjetar donosio.

Uvidio sam parove kako prolaze zagrljeni u sjaju sreće. Čuo sam njihove sanje o ljubavi vječnoj.

Osjećao sam da je život lijep — a ljudi dobri.

Hodao sam noćnim gradom.

Z a g r e b, u maju 1930

ČIČA GROSS: PESMA

Ta-tam, ta-tam,
ta-tam, ta-tam,
voz juri.

Iz mog srca
krvca curi
kap po kap.

Ta-tam, ta-tam,
ta-tam, ta-tam.

S polja vetrić piri,
vetrić piri, trava miri,
srce moje otud neće.

Eno, eno još se vide,

eno kuće bele,
još ih nisu tmine
odnele ...

Suza kanu,
suze dve,
zbogom draga, tu mi osta,
plačem plačem
to je sve ...

Ta-tam, ta-tam,
ta-tam, ta-tam,
voz juri ...

Oktober 1929

MAGDA BOŠKOVIĆ: PROLJEĆE

Čuj! U meni opet mladost,
sva krv i sve pjesme kliču.

I u meni opet nove
crvene radosti niču.

I sve u zanosu ludom
proljeće, proljeće pijem!

U sebi negdje duboko

sve što sam upila krijem.
Čuj! umorna svako veče
od proljeća,
sunca
i sreće
dršćući padam na ležaj.

U m e r t u 1930

SAMUEL ROMANO: MOŠE BEN EZRA

(Odlomci iz života i pesme)

Od doba Menahema ben Saruka, prvog nama poznatog pesnika u Španiji, hebrejska je pesma bila u neprestanom usponu; ona se uspela visoko sa svojim miljenikom Gabirolom i urodila je lepim i bogatim plodom. Kada je Gabirol umro, činilo se: Šehina je nestala i vratila se na svoje staro mesto, bogodanih pesnika nema više i tužna će hebrejska pesma izgubiti sjaj koji joj je dao njen ljubimac, biće kao i pre jadona i stidna pred svojim lepim sestrama, arapskom i kastiljskom pesmom.

Ali Šehine nije zauvek nestalo; vratila se opet na zemlju. Istina je, iza Gabirolove pesme nastaje stanka, nema više pesnika »bēhesed eljon«, nastaje neko bojažljivo iščekivanje: hoće li se vratiti »goel« tužnoj našoj poeziji?! — I rodio se, rodili se. Bila je to samo stanka, najviše od dva ljudska kolena, kao prostor za zamah, i zatim je došao, jedan za drugim, Moše ben Ezra (1070—1138), Jehuda Halevi (1092—1167). »Tužna« se hebrejska pesma zaslajala punim sjajem, još lepše, još sjajnije nego pre: Novi polet, novi poklik života i stvaranja. Alharizi veli: »To je bilo koleno izvesnih pesnika, zbor proroka.« — Ko je bio umetnik stila i jezika kao Moše ben Ezra, ko istančaniji i topliji u osećanju od Jehude Halevija, ko jednostavniji u pesmi od Abrahama ben Ezre?!

Stoleće u kom su ova trojica živela bilo je najplodnije stoleće hebrejske pesme i jevrejske znanosti u Španiji.

Kada je ovo »plodno stoleće« prošlo, počeo je silazak i opadanje. Javljali su se, doduše, pesnici, i dobri pesnici, ali su bili samo epigoni; oni su iskorišćavali blago koje su im njihovi predi nagomilali: Gabirol, Halevi i dvojica ben Ezra. Sam Alharizi veli (18. gl. Tahkemoni): »I iza ovoga kolena, zatrpani su izvori pesme... jer iza njih nije ustao nijedan koji bi pevao kao njihove pesme. Gle mi danas ovde, mi sabiremo ono što je njihov um zaboravio... dan i noć trčimo njihovim putanjama, umaramo se i ne stižemo ih...« Ovi su bili dobri, izučeni pesnici koji su pevali po uzoru velikih majstora, ali nisu bili stvaraoci novoga, geniji. Još se jedan dobar pesnik javlja, majstor u jeziku i stilu, ali ne originalan stvaralac, nego pesnik koji je umeo izvrsno da upotrebi sve što su pretšasnici stvorili i da pomoću svoje nadarenosti stopi to u lepe i doterane stihove. Taj poslednji veliki i vrlo duhoviti pesnik bio je gorepomenuti Jehuda Alharizi ili Harizi (1165—1225). U svom delu »Tahkemoni« (3. i 18. gl.) dao nam je pregled hebrejske pesme i pesnika u Španiji i njihovu kratku karakteristiku.

U Španiji je umukla pesma, u Italiji se javio njen poslednji odjek: Imanuel ha-Romi (oko 1335); ali on je zapravo i dete rane renesanse i italijanske poezije, na njega je utecao, misli se, i Dante (i prozvan je »jevrejski Dante«). On je bez sumnje poznavao hebrejsku poeziju Španije i od nje koješta preuzeo. — Čini se da će danas taj uticaj ponovo postati aktuelan u izvesnom pravcu; to svedoči izdavanje i istraživanje te poezije. —

Kao što nam je od svih španskih pesnika sačuvano malo i slučajno, tako se to zbilo i s Moše ben Ezrom. Religiozne su nam pesme sačuvane po različitim molitvenicima, a osim toga još dva manuskripta religioznih i svetovnih pesama. Do danas je malo izdano, samo »Taršiš« u celosti, ostalo je porazbacano po časopisima. Bjalik i Ravnicki počeli su se izdavati njegove pesme u seriji: »Ocar širat Jisrael bi-Sfarad«; do sad su izašle 2 knjige, 1, svetovne pesme, 2, tumačenja. (U istoj seriji izašle su pesme Gabirola u 6 knjiga).

O njegovu **životu** znamo vrlo malo, kao i kod svih pesnika u Španiji. Član je ugledne i znamenite porodice ibn Ezra u Granadi koja je bila od uticaja na jevrejstvo u Španiji. Iz ove je porodice izašlo mnogo velikih ljudi na polju jevrejske znanosti i politike. Abraham ben Ezra, usput rečeno, potiče iz iste porodice.

U Granadi se čuvala predaja da porodica potiče iz Jerušalajima i da je iz plemena Benjamin Juda. Naš je pesnik rođen u Granadi, a živio je po prilici od 1070 do 1138. Iz Granade je otišao prvo zbog nauke, a kasnije je zbog nesretne ljubavi lutao po Španiji. U pesmama peva kako se potuca i pati u Edomu (hrišćanskoj Španiji) tražeći srcu leka. Učio je pored jevrejskih znanosti filozofiju, arapski jezik i literaturu; poznao je i kastiljsku (špansku) poeziju. Učitelj mu je bio **J i c h a k b e n D ž i a t** u Luceni, poznati talmudski naučenjak, pesnik i filozof, a neko vreme i verski poglavica Lucene. Ovaj je svakako uticao na našeg pesnika; dao mu je potstreka da se bavi jezikom i pesmom i razvio smisao za lepo i pesničko. Svu trojicu braće, koje je imao, preživeo je, što nam svedoče elegije ispevane tim prilikama. S braćom nije bio uvek u dobrim odnosima; uzrok se tome ima da potraži u nesretnoj ljubavi prema nećakinji. Kad mu je jedan brat uskratio kćer, ostali su mu, valjda, povlađivali. Kasnije ju je oženeo drugi jedan od braće.

Moše b. Ezra bio je u prijateljskim vezama s pesnikom rabi-**J o s e f b e n S a h a l**, koji mu je bio, izgleda, saučenik u Luceni kod Ben Džiata. Ovaj je pevao u slavu Ben Ezre, što nam svedoči o prijateljskim vezama i ljubavi među njima: u njima ima aluzije na mučni i luđački život pesnikova i ujedno hvala njegovim pesničkim vrlinama («Eha juam zahav...», Oj, ki pěnine šir«). Važnije je još njegovo prijateljstvo s mlađim savremenikom Jehudom Halevijem. S njim se upoznao za svog boravka u Kastilji i od tada su bili prisno povezani vezom prijateljstva; u pesmama su izmenjivali misli i osećaje. Moše je bez sumnje ispočetka i uticao na Halevija, ali se ovaj kasnije oslobodio uticaja i usamostalio. Neko su vreme, vele, bili odnosi među njima zategnuti, čemu je, možda, uzrok pesnička zavist — Halevi ga je brzo i u mnogome nadmašio —, ali elegija koju je spevao Halevi nad smrću Mošeovom potvrđuje nam da su ostali prijatelji sve do Mošeove smrti (Ale kacot tivkena...«). U pesmama ispevanim Jehudi Haleviju nalazimo odjeka bolima zbog nesretne ljubavi. O tome kasnije.

Imao je veza sa svim odličnim i istaknutijim ljudima svoga vremena; među ovima bilo je više njih, koji su pomagali našeg pesnika u godinama lutanja. Sve se to odražava u njegovoj pesmi. — To je u glavnom sve što se zna o njegovu životu.

Njegov je glavni rad i veličina u **poeziji**. Sačuvano nam je više stotina verskih i svetovnih pesama; može se reći da nije bilo vrste pesama u kojoj se on nije okušao. Svetovne su mu pesme sačuvane u divanu i »Taršišu«; ovaj je posljednji izdan, divan (arapska oznaka za zbirku pesama) je u rukopisu.

Na polju filozofije ostavio nam je jedno versko filozofsko delo koje nema velike vrednosti. Napisano je arapski, po svoj prilici; nama je sačuvano u hebrejskom prevodu pod naslovom: »Arugat habosem« (Gredica mirodija). Delo je u lepom hebrejskom, neusiljeno i čitko, što nije bio inače slučaj kod dela prevedenih s arapskog. Zato neki misle da je original na hebrejskom, a ne preveden. Kao mislilac nije originalan, on preuzima naziranja od grčkih i arapskih filozofa, a od jevrejskih sledi Saadju*) i Gabirola. Na ove se poslednje

*) Saadja b. Josef al-Fajumi, jedan od najslavnijih gaona i prvi jevrejski verski filozof (892—942).

oslanja u obrani čisto jevrejskih naziranja ili shvatanja i u polemici protiv Arapa i Karejaca.

Mnogo je znamenitije njegovo literarno-istorijsko delo o pesništvu i pesnicima. U delu se bavi hebrejskom, arapskom i kastiljskom poezijom; za nas je od osobite važnosti 5 glava gde nam daje pregled hebrejske literature, dela i pesnika, i svoj sud o njima — od prvog početka do svoga vremena. Delo je važno već i radi toga što nas obaveštava o mnogim nama posve nepoznatim ili malo poznatim autorima. Arapski mu je naslov: »Kitâb al mohadara ve'al modakara« (Knjiga razgovora i sećanja)*). To je delo napisao kao odgovor na razna pitanja koja mu je postavio jedan učenik o pesništvu i pesmi, na koja on vrlo opširno odgovara i iznosi pri tom svoje mišljenje o stilu, jeziku, pevanju i sl. — Sve to tumači primerima koje uzima iz hebrejske, arapske i kastiljske poezije, i osobito hvali arapski pesnički jezik i stil, smatra ga kao uzor koji se treba da sledi i u hebrejskoj pesmi. Ovde nam se pokazuje u kolikoj je meri poznao arapsku poeziju, a ujedno da poznaje i špansku.

Nesretna je ljubav značila otsudan momenat u pesnikovu životu. Nećakinja, koju je ljubio, uzvraćala mu ljubav, ali brat mu je uskrati zbog porodičnih razmirica. Muke i duševni bolovi ljubavnika umnožili se. On nije mogao da dalje ostane u mestu gde mu je živela nesuđena; uzeo je putnički štap i pošao u svet, ostavljajući sve najdraže, u život gde ga je čekala »muka za mukom, udar za udarom sa svih strana«. Grubi dodir sudbine ranio je pesnikovu dušu, dodirnuo strune boli, i one su odjeknule pesmom ljubavi, bola i nezvesnih nada. U jednoj pesmi (ispevana još u Granadi?) veli i sam, da se njihova ljubav čini drugima neobična: »Lehol iš baahavenu pelaim.«

»Svaki čovek vidi u našoj ljubavi nešto čudno... On će sakriti od ljudi što mu je u srcu, da ne rekne: bol ludaka. — Znaj, da je veliki bol u mom srcu, a ako se udaljiš, umnožićeš boli... Bez nje je svet kao uski prsten, kao tamnica... Ona je njemu sve; on je nju nastanio u oku i srcu svom... Živi, srno moja, ko što ti moje srce želi...«

Pesnikovo nam raspoloženje u progonstvu ocrtava vrlo lepo pesma bratu Jichaku (njegovu je kćer voleo) u kojoj se tuži na svoju nesreću, na braću što ga izneveriše, a na koncu spominje muke ljubavi koje ga naterale da ostavi dom i ode u tuđinu. Početak je pesme sličan kao u »Šira jětoma« od J. b. Hizdaja, i izgleda da obe pesme imaju zajedničko vrelo u kojoj arapskoj: »Pit'om jęcure ohavim...«

»Prilike dragih što ostavim, nenadano
sam u tamnoj noći sreo...«

Kako su tako brzo prešli pustinju? ... Ljubljeni su ostali njemu na grudima, dok nije svanuo istok; tada se probudio i video je: bio je samo san, i od svega mu je ostao »miris«, ugodno sećanje... kojim očima nije prišao san od dana što sam sa zapada otputovao. Omrznuo mi život lutajući svetom... Svim sam promenama vremena izložio lice bez koprene, dok nije moj sjaj potamneo i lice mi se promnilo, da se prepoznao nisam... Meseci su protekli, godine prošle, ali u tvrđavu svojih želja nisam došao... Prijatelji su mi platili zlo umesto dobro, i veselili se kada sam pokleknuo. — Kako su lepa polja urodila trnjem namesto pšenicom prijateljstva koje sam posijao? Jao braći koja izneveriše kao reka

*) Hebrejski je preveo, prvi put, Halper pod naslovom: »Širat Jisrael«, Leipzig 1924.

(pustinjska koja nestaje u pesku), zgrešiš me, a ja nisam zgrešio...« — Spominje sve muke koje podnosi i na koncu govori o ljubavi, uzrok svim mukama:

*Golubi, letite ko oblak na zapad! ja sam vas životom ljubavi kleo,
nosite pozdrav ljudima u dalj što sam im u grudma čador razapeo.
Pričajte im, srce mi se, jer odoše, kao papak jarića rascepeo.
Lasta što gnezdi med rebrima mojim njoj mi se duh smejao, veseleo.
Da ne živi ona, tražio život ne bih, smrt bih tad još samo sresti hteo.*

zbog nje sam u peć nevolja došao i dušu u muke lutanja doveo...«)*

U maloj pesmici: »Uven jona bėroš amir«... peva o svojoj osamljenosti:

*»Golubiću, što na vrh krošnje gnezduje u mirisnom vrtu, zašto tuguje?
Vode njemu nasuprot nisu presušile, sena mu palme glavu zaštićuje,
pilići njegovi pred njim cvrkuću, a on im svoju pesmu opetuje...«*

I zašto onda tuguje? — »Plači orobljeni, plači litalico, čija su deca daleko i ne sprema im hranu... Ali da on ima krila, odletio bi k njima i ljubio prašinu njihove zemlje«...

Sve koje je ljubio, piliće svoje, ostavio je, odlutao je, kako da ne tuguje? U pesmi se oseća nostalgija pesnika u tuđini.

Ovo su bili teški dani za našega pesnika. Sam veli u jednoj pesmici (»Jė motaj bil'ade«): »Moji dani bez moje gazele kao njena su kosa (crni!), a uz nju postane noć kao što joj lice (sjajno); svaki je med bez nje kao njen gnjev, a otrov je uz nju ko vino njenoga nepca i njenih zubi (t. j. poljubac)...«

U pesmi Jehudi Haleviju: »Ene sėlaim damen damoa«, otvara naš pesnik srce svoje pred prijateljem i tuži se na vreme i muke i na braću koja nemaju osećaja za njega: »Oči su stena proplakala nada mnom i skoro se iskidale; a deca moje majke okameniše srca svoja, dok su srca dušmana mojih pucala«... U ludosti svojoj prognaše najlepši nakit svoj (njega), a oni to nisu znali... Oni ga raniše, a on mora da ide tuđincu da mu leči rane što mu je vlastita krv zadala... — U ovoj i drugim pesmama jada se na okolinu koja ga ne shvaća i neće da vidi njegove vrline kao da je u društvu divlje zveradi... Kome da se obrati, kada su izvori prijateljstva i pomoći presušili, kad nema više istine — kao da nad njima leži prokletstvo bregova Gilboe††)... Samo je još nekoliko prijatelja ostalo u srcu; — i u mukama, kada ga svet stište kao olka na mišici, on im kliče pozdrav iz daljine, pozdrav ljubavi koja čezne za njima...

Dok je pesnik u tuđini tugovao, trpeo i čeznuo, i u srcu gajio nadu da će jednom videti dragu, došla je crna vest: Draga je umrla pri porođaju prvoga sina — nekoliko je kćeri već imala. Nada koju je grijao vlastitom krvlju kao majka svoje poslednje ptiće, i ta je nada svenula i pala. Ovu tužnu vest javlja pesnik u pesmi: Amėda ale mašber«:

*) Forma i sadržaj odgovaraju originalu, zato nije prevod pesnički i služi samo kao primer.

**) Samuel 1, 21: »Bregovi u Gilboi, ni rosa ni kiša neka se ne spusti na vas...«; tako ih je prokleo David, tugujući nad Šaulom i Jonatanom koji su na njima pali.

Pij danju — dok ne zađe, i sunce *ne pozlati njegovo srebro zlatom svojim...*
(t. j. sunce pri zalasku pozlaćuje dan)
Šarene je košulje obukao vrt, *vezen je pokrov — ćilim od trave,*
izvezen kaput ogrnulo drvo, *svačijem oku pokazujući sjaj.*
Nov cvetić vremenu novom *izišo smejuć u susret*
a pred svima korača ružà, *Kralj — tron mu nad svima stoji.*

Ove su dve pesmice pune proletnih slika i boja, i radosti zbog prirode koja se obnavlja. Ispevane su u veselom i nestašnom ritmu proleća i čitaju se lako. O sličnim će pesmama biti govora, kada bude reč o »Taršišu« (u narednom broju). U njemu ćemo preći galerijom stihova, zvukova i boja.

Neznatan broj pesama kojima se ovaj prikaz bavi, ne dozvoljava da se mnogo još piše o Moše ben Ezri kao pesniku i umetniku.

U drugim pesmama, što se tiče vanjske forme, ne razlikuje se mnogo od drugih pesnika, samo što on poznaje bolje zakone pesme i primenjuje ih. Kod njega je stih vrlo bogat; rima je (osim u pesmama podelenim u strofe) ista u celoj pesmi, to je onaj nemački »durchgehender Reim«, kao i kod svih pesnika te epohe. To je velika poteškoća za verno prevođenje.

Bez sumnje, nije bilo pesnika koji je tako dobro poznao zakone pevanja i koji ih je mogao da upotrebi kao što je to Moše ben Ezra. Ipak se mora priznati: okovi koje sebi pesnik nameće, preterano komplikovane forme i velika umetnost stiha, doimaju se katkada izveštačeno, iskvaruju istinski nutarnji doživljaj pesnikov — u tom je pogledu zaostao za svojim sadrugarima. — Ali, ako je u Gabirola nutarnji doživljaj jači, vera dublja i iskonskija, ako je Halevi osećajnije, istinskiji i nenadmašiv u cijonskoj ljubavi, Moše ben Ezra je najveći umetnik u tom kolu. — Svaki je od ove trojice bio najveći u nečemu. O Moše su sudili nejednako; bilo ih je, koji su ga smatrali stihotvorcem što umije da skuje pesmu po svim zakonima poetike, ali nema pesničke duše. Taj se sud temelji na preteranostima njegove pesme i nije tačan; drugi ga postavljaju u isti red s Gabirolom i Halevijem, gde i jest njegovo pravo mesto. Osnovica ovim odlomcima nije svrha, niti moguće, da prikažu potpuno pesnika i umetnika Moše ben Ezru, jer tek kada budemo imali pred sobom sve njegove pesme što su nam ostale, tada će se moći izreći sud o njemu. U tom će slučaju, bez sumnje, on ostati jedna od najsjajnijih zvezda na nebu hebrejske poezije u Španiji.

LUDWIG BATO: ŽIDOVSKI SALONI U STAROM BEČU

(Iz knjige »Die Juden im alten Wien«)

Ova odlična knjiga recenzirana je u »Židov«-u (br. 9 od 28 februara 1930).

Duša je Arnsteinove kuće bila barunica Arnstein, lijepa F a n n y (1757 do 1818), kći bogatoga i uglednoga Daniela Itziga iz Berlina. Ona je mahom osvojila srca Bečana. Car Josip drugi koji je sam pripadao medju njezine štovatelje i koji ju je uvijek prvi pozdravljao, kadgod bi je sastao, rekao je jednom o njoj »da je lepota svagdje kraljica«. Lijepoj ženi udvaraju mnogi udvaratelji; katkad su bili i dvoboji zbog nje. No ona nije očavarala samo svojom tjelesnom lepotom nego i odličnim duševnim sposobnostima. O njoj veli jedan suvremeni

ljetopisac da »njezin sud s pravom vrijedi još i više nego sud čitave akademije.« Ona je u profinjenom obliku presadila berlinski salon na bečko tlo. Time je stekla naročitu zaslugu za društveni život carskoga grada. Ona je slična dvjema velikim židovskim salonskim damama Berlina u ono vrijeme; to su bile Rahel Lewin i Henrijeta Herz. U njezinoj se kući sastaju svi ugledni i slavni ljudi. Njezin je salon i po tome odličan, što se u njemu prviput sastaju ljudi velika ugleda s onima ekonomski moćnima i s intelektualcima. Tako služi otmjena Arnsteinova kuća demokratiziranju društva; živahni život toga kruga privlači sve šire krugove; pomalo se širi plemenita društvenost u redovima građanstva. Friedrich von Gentz, pruski a kasnije austrijski diplomat, koji nije nikako velik prijatelj Židova, piše u jednom privatnom pismu ovo: »Arnsteinova kuća — a samo i jedino u toj kući usredotočuje se sve što me još privlači Beču — najznatnije je mjesto gdje se sastaju svi stranci. Bilo mi je vrlo milo kad sam ovdje našao osim ljubezne Henrijete Arnstein, njezine divne majke, pored svih duhovitih dobroćudnih i u svakom pogledu odličnih žena, sve što god je u Beču živo i društveno. Ta je kuća više nego u jednom smislu riječi maleni svijet za se. Da nije bilo te kuće, ja bih opet davno već bio daleko od Beča.«

U vrijeme bečkog kongresa 1815 g. kad s u Beču sastalo voćstvo Evrope bio je sjaj Arnsteinova salona u svojoj kulminaciji. U njemu se sastaju nebrojeni stranci i domaći, sve sami najodličniji odličnici. Računa se čak u veliku čast, ako koga onamo pozovu. U Arnsteinovu salonu vidimo pruskoga princa von Hessen-Homburg, von Mecklenburg-Strelitz, von Hohenzollern, pobjedonosnog vojskovođu Wellingtona, lordove Stewarda i Aucklanda, zastupnike Prusije Humboldta i Hardenberga; visoki katolički kler zastupaju kardinal Consalvi i nuncij Severolli. Kneževi Radzivill i Ypsilanti, pa španski i portugalski poslanik nadopunjuju prisutni diplomatski kor. Često se vidjeva i visoko austrijsko plemstvo: grof Neipperg, kasniji zet carev, stari Metternich i grof Hebenhüller pripadaju stalnim gostima salona. Za razliku od berlinskih salona u kojima nisu zbog frivolne atmosfere saobraćale bolje dame dolazile su u Arnsteinovu kuću dame najvišeg plemstva. Kraljica je salona lijepa grofica Bernstorff. Često se vide grofice Palm i Coloredo-Grenville. U gostoprимnu kuću marno zalaze zastupnici umjetnosti i literature: Varnhagen, oba Schlegela, Justinus Kerner, Caroline Pichler, Ludwig Zacharias Werner i Teodor Kerner oživljavaju često krug plemića. Svojom muzikom očarava salon i dvadeset-trigodišnji Meyerbeer.

Oblik je toga društvenoga sastajanja skroz naskroz dostojan. Sjajne svečanosti, priređivane u tom salonu svraćaju na se pažnju učesnika kongresa. To mnogo znači, jer su se za vrijeme kongresa stalno priređivale nebrojene sjajne svečanosti. S udivljenjem prikazuje ljetopisac kongresa, grof de la Garde jednu takvu svečanost: »Barun Arnstein nadmašio je tako reći sama sebe. Stube su resile najskupocjenije ruže iz svih krajeva svijeta, plesne dvorane su otsijevale čarom boja i odisale najdivnijim mirisima. Posvuda se sjalo tisuće svijećâ i zrcalâ, zlato i svila. Uho je očaravala najljepša muzika koja se samo mogla da čuje onda u Beču. Bio je to jednom riječju jedan od najljepših rezultata koje može da postigne bogastvo, potpomognuto ukusom. Soareja je započela koncertom. Izveli su ga prvi umjetnici Beča. Nakon koncerta slijedio je ples a zatim supe u kojemu je barun prikazao jela svih godišnjih doba, svih zemalja i sviju klima. Dvorane su bile urešene drvećem na kojemu su bili divni plodovi. Čudnovato je bilo vidjeti kako se usred zime beru trešnje, breskve i kajsije kao u kakvom provansalskom vrtu.«

Naročito je sjajna pojava Arnsteinove kuće bila nećakinja domaćice, Ma-

rija na Saaling (1786—1869), kći berlinskog dvorskog draguljara Jakoba Salomona. Ona je očaravala srca muškaraca svojom savršenom ljepotom duše i tijela. Među svoje štovatelje ona ubraja Goethea, Teodor Kerner joj udvara, a šutljivi Grillparzer joj pjeva ljubavne pjesme. Ona se zaručila s Varnhagenom van Ense, ali se s njime doskora razručila zbog različitosti karakterâ. Njena sestra Rebeka također se pokrstila te je živjela u Beču kao spisateljica pod imenom Regina Froberg. Treća je sestra majka slavnoga romanopisca Paula Heyse. Kći Arnsteinova, Henrijeta, povelala se za majkom; naslijedila je njezinu tjelesnu i duševnu ljepotu. Govorilo se da je obećana grofu Degenfeldu od pruskoga poslanstva u Londonu, ali ona je uzela Heinricha Freiherra von Pereira (1773—1835), posinka syoga oca, potomka otmjene špansko-židovske porodice. Henrijetu štiju i snube kao i njenu majku. I Grillparzer joj udvara pa se još i kasnijih godina sjeća gospođe Henrijete: »U onoj sam starosti kad čovjek živi još samo od uspomena; malo je onakvih časova koji su bili tako radosni kao oni koje sam sproveo u blizini te odlične žene.« Graf Wacherbart posvetio je svoju knjigu o turskim ratovima »ljepoj i duhovitoj Henrijeti, milostivoj barunici von Pereira u Beču, najljubaznijoj i najdivnijoj od svih žena.« I ona drži svoj salon na visokom nivou; pored plesa i muzike ondje se njeguje literatura. Ovamo zalaze Grillparzer, Wolfgang Menzel, Thorwaldsen, Mendelsohn-Bartholdy, Karolina Pichler, Teodor Kerner, pa čak i vojskovođa Radetzky. Svake srijede priređuje se ondje neobično brojno posjećení theedansant; u druge se večeri sedmice kod nje sastaje izabrani krug. Ona boravi ljeti ili u svom dvorcu u Schwarzaui ili u svom ljetnikovcu u Badenu. Na ovim mjestima tokoder provodi živahan društveni život. I na ljetovanju je posjećuju znameniti stranci, učenjaci i umjetnici.

Druga je uplivna židovska ličnost ovoga vremena Bernhard Freiherr v. Eskeles, sin moravskog zemaljskog rabina Beruša Eskelesa. S dvadeset godina osnovao je s Arnsteinom banku Arnstein i Eskeles. Kasnije je uzeo sestru lijepe Fanny Ceciliju Itzig (1760—1836) čijemu mirazu velikim dijelom zahvaljuje svoj uspon. U tom je braku muž duševno nadmoćan. Rahel Levin kaže o njemu: »Veoma volim Eskelesa, jer je mudar do u najmanju svoju žilicu; on jede mudro, on šuti mudro, on se smije mudro.« Ali i barunica je znatna ličnost. Ona je u saobraćaju s Goetheom te ga 1808 g. upoznaje u Karlsbadu. Iako je Eskelesov salon nešto manje sjajan od Arnsteinova, ipak je i on znamenit.

Treća sestra barunicâ Arnstein i Eskeles Rebeka Ephraim (1762 do 1846) također živi u Beču gdje priređuje prve čajanke koje su do onda bile nepoznate. Već u vrijeme kongresa je njezina kuća društveno središte. Sestra Freiherra von Esklesa Lea, zvana Eleonora (1752—1812) koja je pošla za trgovca po imenu Fliessa, igra također znamenitu društvenu ulogu. Ona je poput svojih rođakinja gospođâ Eskeles i Arnstein okupila oko sebe krug intelektualaca. Na njezinim večerima prisustvuju A. W. Schlegel, Denon, grof de la Borde, Varnhagen, Carolina Pichler i drugi. Ona stalno dopisuje s Goetheom kojemu iskazuje različite susretljivosti.

Vrlo je otmjen i salon uglednoga plemića Leopolda von Herz, čija je žena nećakinja baruna Arnsteina. Njemu je naročito sklon kancelar Metternich. Ovaj je na golemo čudo čitavoga carskoga grada lorda Wellingtona povodom njegova prvog boravka u Beču odmah prvi dan uveo u Herzov salon. — U vrijeme bečkoga kongresa postigao je živj društveni život u židovskim salonima svoju kulminaciju.

MEDITATOR: PRIČA BEZ NASLOVA

Priča bez naslova? Čudno neko sjećanje kome zaista ne mogu naći naslov. Priča? Ne, nije priča, barem nije obična priča. Pa možda će se ipak naći koja duša, te će osjetiti da joj ovi reci odista nešto pričaju...

Kad sam još bio mnogo, mnogo mladi, čitao sam čudnu knjigu. »Das Buch der Gespräche«. Pisac: Bo Yin Ra. Ondje su bili ubilježeni neki čudesni i tajnoviti razgovori. Sjećam se živo osobe Velikog Učitelja. Zvao se Guru.

Kao da je to bilo juče. Pred očima mi lebdi zamišljeni mladić koji u sjenatom hladu u parku jednoga malenoga grada zamišljeno lista knjigom i guta, guta požudno mudrost...

Odonnda uvijek, kadgod doživim ili osjetim nešto čudna i neizreciva, sjećam se Knjige razgovora. Bo Yin Ra. Veliki Učitelj Guru. Onih redaka i misli davno se više ne sjećam. Ne znam za broj stranica knjige, ni za stil, ni za oblik, ni za broj priča. Znam tek da se ondje nekom čudnopobožnom ozbiljnošću govorilo o ljudima kad se susreću s pojavama pred koje stanu kao omunjeni, ne mogu da se srede, ne znaju ni pitanje ni odgovor, znaju samo da ima nešto čudno i neizrecivo. Gledate, slušate, stojite, a pred očima vam veliki upitnik. Upitnik? Ah, ta već ga je nestalo. Ne, ne upitnik. Ne, ne može se reći što je bilo. Čudno neizrecivo... Recite, prijatelji, priznajte iskreno: jeste li već ikad u životu stali i oćutjeli da je i pitanje neodgonenuto smiješno sitna tajna prema ovome velikom čudu koje je tako golemo čudno, da se za nj ni pitati ne može?...

Idete rubovima seoskih staza nakon godina dugih i davnih. Ondje ste se igrali vojnika, tamo ste se prvi put zaljubili, tude ste plakali, jer su vam razbili igračku najmiliju koju je majka donijela na dar kad se vratila iz velikoga grada. Danas je ondje golema zgrada (u prizemlju knjižara s izloženim neobično mudrim knjigama, u trećemu katu djevojka pjeva plačljivu pjesmu), tamo je tamna aleja (tri para ljubavna šeću), tude je vodoskok (dječica oko njega skakuću). Vi ne žalite za prošlošću. Ne smažete suzu zaboravi. Uzdah vam ne sapinje grudi. Sam ste na svijetu. Sve je živo iščeznulo što je s vama nekad sačinjavalo taj davni život. A vi idete i stanete pa se zagledate u daljinu i odjednoć se zapitate: kako to, kako to?? Pa zašto sve to, čemu odakle?? Bilo, nema ničega više, promijenilo se, mijenjaće se. Otkuda, ko mijenja, zašto mijenja?? Ko sam ja, ko sam bio, ko ću biti?? Čemu sam ja?? Grlo se sve više steže, pitanjâ nestaje. Eno, već je i posljednji upitnik nestao. A vi još osjećate doživljaj neizrecivoga čuda. Ne, sad nije više ni čudo. Više nemate riječi da okrstite vaš osjećaj. Vi biste rekli nešto, vi biste riječju označili nešto — a ne možete, ne znate. Ono Veliko Neizrecivo...

Nad jezerom u gorskoj samoći. Tišina ko u hramu. Zlačane, fine i tanke niti nečega lebde ponad vas. U zakucima među kamenjem rastu čudni cvjetići. Mirisni i divni. Zlačanocrveni, bijelorumeni, modropurpurni. Niko ih možda nije vidio. A vi ih čas prije možda prvi ugledaste. U dalekoj daljini čujete kako krda jagnjadi niz obronke silaze, zvonca cilinču, a frule pastirske ječe. Voda jezerska bistra je tiha, ozbiljna i zamišljena. Ušom dušom lebde osjećaji suptilni, neizrecivo prozračni poput etera i lagani poput vila. Legoste na obalu, gledate u dno, a ne vidite dna. Divno vam je sve, jasno vam je sve. A onda odjednoć stanete u čudu, ogledate se i ne snalazite se. I dok zamišljeni idete kući sa jezera u gori, osjećate u duši cvjetice zlačanocrvene, bijelorumene, modropurpurne, zvuk zvonaca jagnjadi i prozirnost dna nedukučivog. Sve nosite u duši, sve to pjeva u vama i gori u vama — a vi zastadoste i ne znate. *U i n e z n a t e*. Što ne znate?? Nema odgovora. Nema ga. Vi samo idete i čudno čudo vam je sve oko vas. I kad bi vas neko pitao: što je to, zašto tako, što?? — vi biste ga samo pogledali, možda biste htjeli nešto reći... ali ne biste našli nijednu jedinu riječ...

★

Zašto sam vam sve to ispričao? Uolim vas. Pa sam vam htio nešto pokloniti da vas nečim razveselim. Možda ćete i vi mene jednom nečim razveseliti.

Katkad u čovjeku nešto procvate, nešto lijepo i čisto. Čovjek katkad želi da to nekome kaže kako bi lakše snosio osjećaj prevelike sreće. Teško je katkad, u samoći biti nesrećan i srećan.

Ali nemojte misliti da sam vam dao ono najslade! O, ne, na to sam još i suviše ljubomoran. Ko zna hoćete li to igda doznati... Možda sam vam već i rekao. Ali sam onu tajnu sakrio u riječi. Pa vam je tajna izmakla. Ne, ne dam vam tajnu najsladu. Za se je ljubomorno čuvam.

Možda ste katkad mislili: sve nam je rekao. O, vi se varate! Riječi su mi bile zastor iza kojega sam *O n o* sakrio. I tako još ni dan današnji ne znate ono pravo. Možda ćete to jednoga dana doznati — ako vas budem toliko silno volio, te više neću biti ljubomoran na tajnu. A kad vam i nju kažem, onda će me toga časa nestati od živih...

★

Veče. Nakon davnih godina idem prošlošću. Knjiga razgovora. Bo Yin Ra. Guru. Još je jedna knjiga u svijetu nenapisana. To je knjiga o Onom Velikom Neizrecivom.

★

Posljednji kliktaj proljetne noći. Parkovi u snima. Fini mirisi lebde u jednoj srebrenoj zraci svijetla. Vile na grančici jorgovana kolo nevidljivo nečujno igraju.

Zaspaću pod ružom najljepšom koju još niko nikad vidio nije. I usnuću san najljepši kakav još niko nikad usnuo nije...

FEUILLETON

PALESTINSKI PREGLED

NAKON PRVOGA MAJA 1930

Pitanje zajedničkih arapsko- židovskih radničkih organizacija.

Nakon teških dana 1921 godine očekuje se u Palestini prvi maj svake godine s nekom bojazni. Opća radnička organizacija odustala je već godinama zbog osjećaja odgovornosti za javno stanje od uličnih demonstracija ograničivši se na javne zbrove. Ovo držanje židovskih radnika zajedno s pojačanom aktivnošću policije zagarantovalo je mir na dan prvoga maja svake godine. I ove je godine prvi maj protekao u miru u čitavoj zemlji. Sazvani su golemi zborovi radništva, rad je u mnogim poduzećima mirovao, a ulice su svagdje pokazivale blagdanski izgled. Naročitu je značajku imao zbor kod Jerihona u logoru Društva za iscrpljivanje Mrtvog Mora gdje se po prvi puta sastalo nekoliko stotina židovskih radnika na proslavu prvoga maja. I arapski radnici logora pridružiše se židovskim drugovima. Na zborovima u Hajfi i Tel Avivu govorio je osim židovskih radničkih vođa još i po jedan arapski govornik — prviput nakon nemira u augustu.

U broju »Davara« od prvoga maja objelodanjena su u oglasnom dijelu dva poziva koji zaslužuju naročitu pažnju. Jedan je potpisala »Liga le irgun mešutaf«, drugi »Ahvat poalim«. Pozivi su rezultat vrenja među obim krilima lijevog Poale ciona i imaju da uvedu zajedničku židovskoarapsku akciju među radništvom. Ideja je vodilja obaju poziva zajednička arapsko-židovska zadružna organizacija koja treba da obuhvati radnike obaju naroda. Oba su poziva potpisali članovi Poale ciona s još nekim vanstranačkim ličnostima. Unatoč veoma srodnoj ideologiji obiju grupa ipak je put nešto različit. »Liga le irgun mešutaf« polaže glavnu važnost na zajedničku zadružnu organizaciju i očekuje od toga gospodarski i socijalno važne rezultate. »Ahvat poalim« nasuprot propagira uz zadružnu organizaciju stvaranje arapskožidovskih radničkih klubova sa svrhom pojačanja kontakta. Jednako propagira uvođenje večernjih kurzeva za arapski i hebrejski da se tako smanji jezična raznolikost. Poziv ove grupe potpisali su uz članove Poale ciona i još nekih vanstranačkih ličnosti (među ostalim i Hugo Bergmann) još i neki Arapi. Arapski govornik na radnič-

kom zboru u Tel Avivu prvoga maja propagirao je ideju »Ahvat poalim«.

Ove akcije nisu prve koje su u zemlji učinjene za stvaranje međunarodnih organizacija. Povijest posljednjih deset godina puna je diskusija o pitanju internacionalnog organizovanja radništva u prvom redu u kolonijama s mješovitim radom. Radnička organizacija činila je i praktične pokušaje, i to u zajedničkim zadrugama, a kasnije i u nacionalnim sekcijama. Ovi pokušaji nisu nikad pravo uspjeli. Bilo je to zbog različitosti arapskog i židovskog gospodarstva i zbog različite odgoje i mentaliteta obaju radničkih tipova. Nakon nemira na različite se načine diskutiralo u radničkim krugovima pitanje »Irgun mešutafa«.

Danas se još posmatra mogućnost praktičkih gospodarskih rezultata mješovitih zadruga sa skepsom. Provođenje treba opsežnih i dugotrajnih priprava te je pitanje da li je revolucioniranje arapskog gospodarstva toliko napredovalo, te omogućuje zadružno organizovanje radništva. Interesantno je da je ovaj novi program povezan prosvjetnim i kulturnim radom koji se očituje u osnivanju zajedničkih klubova i tečajeva. Interesantno je i to da su se u Jerusolimu i Jafi našli arapski zastupnici koji su spremno potpisali poziv.

Židovske grupe, koje su danas nosilice ovih akcija malene su i nalaze se izvan okvira Histadruta. To će njihov rad vrlo otežčati. Treba sačekati kako će se radnička organizacija kao takva odrediti prema ovom programu i hoće li se izjaviti spremna da ga u izvjesnom smislu pomaže.

Gerda Arlosoroff-Goldberg

Protivnost prema Židovima rađa se zato, jer su oni na višem socijalnom položaju i stranci. Osnovna je razlika između drugih kolonijalnih naroda i nas, što se mi nećemo da obogatimo u Palestini. Zato mi ne ostavljamo naše kolonije zbog nerentabilnosti, a u povodu toga moramo naći bratski sporazum s Arapima.

Gospodarski i socijalni napredak Arapa cionistički je postulat. Židovskom je radniku u interesu da i arapski radnik dobiva jednaku nadnicu kao i on.

Moses Beilinson
(»Davara« od 16 XII 1929)

SIONISTIČKI PREGLED

SIONIZAM I ČOVJEK

Bit pokreta

Zajednica ljudi, povezana težnjom za ostvarenjem zajedničkoga cilja, čini pokret. Budući da nikada nema savršeno jednovite zajednice, to imade u svakome pokretu ponešto različitih nazora o tome kojim će se putem da ostvari cilj. Iako je jezgra cilja jedna i jedinstvena, ipak imade razilaženja — manjih ili većih — u pogledu načina i oblika onoga rada koji vodi k cilju. Borba pojedinih dijelova unutar pokreta stvara raspoloženje borbenosti i živahnosti, a to koristi napredovanju pokreta.

Čvrstoća zajednice ovisi o stepenu uvjerenja pojedinaca o veličini i vrednosti cilja. Što je više pojedinaca jače zadojeno oduševljenjem za cilj, pokret je snažniji i moćniji. U neku ruku pokret zahtijeva od svojih pristalica isključivost: ako rade za nj, moraju u izvjesnom smislu da napuste rad za znatan dio drugih ciljeva koji nisu u vezi s pokretom. O jačini pojedine ličnosti ovisi kako će da se stvori sklad između potrebe isključivog rada za pokret i rada za vanpokretske zadatke. Svakako je sigurno da svaki član nekoga pokreta — ma kakomudrago bio slobodouman i jaka ličnost — za volju pokreta mora da se odreče barem najmanjeg dijela vanpokretskih potreba. Tako je u neku ruku pristalica svakoga pokreta upravljani jednim određenim smjerom. Do pojedinca stoji još i to hoće li moći cilj pokreta iz ukočenoga jarma, koji steže i skučava slobodu, stvoriti predmet slobodnoga htijenja koji ga oduševljava za rad i život.

Ako razlikosti pojedinih »stranaka« u pokretu ne dovode do rasapa, ako su pojedinci prožeti vjerom stvorivši iz cilja vrednote, za koje je vrijedno boriti se predano i iskreno, onda je napredovanje pokreta osigurano. Pojedinaac u pokretu prima i daje. Prima sadržaj za svoj život, a svoj život zalaže za ostvarenje pokreta. Iz ove izmjene niče život pokreta. U tome je bit svakoga pokreta.

Cionizam

Cionizam je narodnoobnovni pokret. Obnova naroda širok je pojam, jer narod živi na različitim područjima stvaranja. On živi državnosno, duhovno, umjetnički. Ako treba obnoviti narod, treba obnoviti sva ta područja njegova života. Cionizam tako hoće izgrađivanjem narodne domaje za židovski narod u Palestini obnoviti sve ove

sastavnice narodnoga života. Budući da je židovstvo svijeta nejedinstveno, različite su skupine židovstva u različitim dijelovima svijeta jače živjele za jednu od tih sastavnica, slabije za druge. Kod sredenoga naroda na vlastitoj domovinskoj grudi razvijaju se sve sastavnice skladno. Kod židovskoga naroda to nije bilo moguće zbog njegova izuzetnog stanja. Zato su unutar cionizma nastale struje koje su svaka stale da ističu najaču potrebu obnove one sastavnice narodnoga života koja je njima bila najbliža. Ipak je privlačivost i snaga jezgre cilja tako golema, da se cionizam održaje kao pokret unatoč katkad prežestokim nutarnjim borbama.

Cionizam je u prvom redu pokret. Može li on biti samo pokret ili možda osnovica za stvaranje nazora o svijetu? Svejedno je, hoćemo li ili nećemo to dopustiti. Ako je nekome stalo do toga da cionizam kao pokret ne možemo uzvisiti do stepena, te mu pridajemo moć osnovice nazora o svijetu — mi možemo popustiti i složiti se s time da cionizam kao pokret ostaje pokret, ali nikako ne postaje nazor o svijetu. No tu se tek radi o nazivu, o riječi. Ali jedno je ipak sigurno: život i rad, pokrenut cionizmom, stvara neki duh i neko raspoloženje u pristalica odakle niču izvjesne sastavnice jednoga nazora o svijetu. Svijest o tome daje nam puno pravo u cionizmu gledati duhovnu pojavu.

Svaki čovjek teži za srećom. Ako u nešto ili u nekoga predano vjeruje, onda je srećan. Dogod je neko iskreni vjernik cionizma, on je srećan. Ne misli se ovdje pod predanošću jednostranost i usko-grudnost nego silno jak stepen cionističkoga oduševljenja. Kad neko ne može da vjeruje u cionizam, onda traži novu, drugu vjeru. Na ovome mjestu ne može da bude govora o ispravnosti načela cionističkoga pokreta. Dogod neko vjeruje, ta su načela jasna — i o njima se ne treba da raspravlja. Tek onda treba dokazivanja i raspravljanja kad vjere nema. Kad je još nema ili kad je više nema. Nepravo je mišljenje koje vjeruje u životnu i uvjerljivu snagu dokazâ izvodima i riječima. Uvjerenje se temelji na osnovnom vjerovanju. To osnovno vjerevanje možemo da nazovemo »a priori«. Ako držimo da smo nekog pridobili mozgovnim dokazima za cionizam, redovno se varamo. Tako nam se tek s površine činilo. U biti mi smo djelovali na dušu čovjeka, na njegovu vjeru. Zato je mnogo lakše pridobivati nove pristalice cionizmu njihovim uvođenjem u živu zajednicu bratskoga cionističkoga života nego dokazivanjem i umnim raspravljanjem. A cionizam i te

koliko može da djeluje na dušu čovjeka. On se naime temelji na neobično dragocjenim osjećajnim momentima koji mogu da privuku i očaraju čovjeka, koji mu mogu dati jaču radost i ljubav za život.

Ako neko ne mari za cionizam, treba mu nastojati dati cionističku vjeru. Vjera je »a priori«, ona je čvršća od sumnje, ljepša od najljepše ljepote, a mila, jer po njoj i samo u njoj ljudi mogu da žive.

Pristalice i otpadnici

Ako neko neće da bude cionist, znači, da nema cionističke vjere. Vjera se ne može umjetno ucijepiti. Ona može da bude samo rođena po sebi samoj bez tuđega nametanja. A ako neko ne može steći tu vjeru bez daljega, mi ga ne smijemo naprosto osuditi i odbaciti. Cionist neka je ponosan na svoju vjeru, ali on nema pravo da udara na onoga koji te vjere nema. Često se dešava da mnogi iz cionističkih redova, makar sami nisu u svakom času potpuno predani vršiocima svojih cionističkih dužnosti, napadaju i kleveću krajnje netrpeljivo svoje raznomišljenike. Redovno se dešava da najdivniji i najpožrtvovniji radnici cionizma najtrpeljivije gledaju na one koji su van cionističkoga tabora. Cionist ima dužnosti prema cionizmu. Nije njegova zadaća neopravdano napadati druge nego zdušno vršiti svoju vlastitu dužnost.

Nikada neće netrpeljivi ljudi privoditi pristalice cionizmu. Netrpeljivost je srodna s uskogrudnošću i niskim stepenom spoznavanja. Tek se ne smije ovdje zamijeniti dosljednost i netrpeljivost. *A u t C a e s a r — a u t n i h i l.* To je dosljednost: čežnja da se vlastita ideja ostvari najčistije i naj-savršenije. No time se ne povređuje tuđa vjera. Ali ako se tvrdi: »Samo mi smo na putu istine i koji su s nama — a drugi ne mogu nikako do istine...« to je onda uskogrudnost. Priđe li netrpeljiv čovjek drugome, neće uspjeti da ga pridobije za pokret. Samo trpeljiv može da uspije. On je svestran i uviđavan. Spoznaće zašto ne može necionist vjerovati, nastojeće ukloniti zapreke mirno i otmjeno. On će uvijek prije da uspije.

Ko je izgubio vjeru, otpada. On se može i da vrati. A može i nestati u nepovrat. Mi imamo pravo da se bunimo samo protiv izdajnika. Ali mi nemamo nikakovo pravo da bacimo kamen na onoga koji je izgubio vjeru u duši — a ipak čezne za vjerom, za novom vjerom, ili obnavljanjem stare. Mi moramo biti netrpeljivi i strogi: ali **samo i jedino prema sebi.** Duša čovjeka je i suviše dragocjena a da bismo smjeli da

vrijedamo i pogrđujemo one otpadnike koji su izgubili vjeru, a ipak ostali pošteni, nisu postali izdajnici. Otpadnici su možda nesrećni. Mi moramo da im pridemo kao bolesnicima i da im vidamo rane. Pa da im vjeru vratimo, ako je to moguće.

Mi nemamo nikakvo pravo da bacimo kamen na one naše raznomišljenike koji su djelatni u kojem drugom taboru, koji su bilogdje stvaralački. To nam ne dopušta čudoredni i svečovječanski osnov cionizma. Mi imamo jedino pravo da se bunimo protiv onih koji su uopće nestvaralački, koji nigdje ne rade, koji ni u što ne vjeruju, koji čekaju skrštenih ruku. Pa i njih nećemo prezreti. Prići ćemo im bratski i s razumijevanjem. Tako ćemo ih najprije popraviti. Najstroži smijemo biti uvijek prema sebi. Od drugih smijemo tražiti samo onda, ako sami vršimo goleme zadatke.

Čudni su putovi ljudi. Ko zna kuda će koji i kako će koji. Život vodi u mnogo smjerova, pun zagonetki, tajni, neizvjesnosti. Zato budimo obzirni prema drugima, strogi prema sebi. Valja uvijek koristiti zajednici i sebi. Više vlastitoga rada, manje napadanja neopravdanoga. Možda ćeš ti već sutra biti ono zbog čega si danas napadao bližnjega svojega.

Put

Put cionizma je put vjere. Vjernik je sjećan i posvećen. Svaki je njegov korak odraz te sreće i one divne samosvijesti koja vodi djelu. Vjera stvara ponos i snagu.

Jer je put cionizma put vjere, jezgra je cionizma duhovna. Cionist biti ne znači vršiti izvjesne akcije. Cionist biti znači posvetiti se vjerom.

Pavao Wertheim

Ko vrši svoje dužnosti bez obzira na nagradu, istinski je vjernik.

Kada čovjek odbaci svaki sebični cilj, onda se kaže da je dostigao pravu mudrost (Jogu).

Od svih Jogina meni je najmiliji onaj koji me obožava vjerom, svojim unutrašnjim bićem prebivajući u meni.

Vjera leži u prirodi svakoga stvorenja, o Bharata! Čovjek se sastoji iz vjere.

Jezgra duše čovjeka to je vjera. Sve u svemiru kliče: v j e r a!

Bhagavad Gita iz »Mahabharate«

RAD SE NASTAVLJA!

Omladina je saznala da je britanska vlada suspendirala 3300 certifikata koji su već bili podijeljeni Egzekutivi Svjetske cionističke organizacije za hitnu useobu novih halucim. Mi još danas ne znamo razloge toga nenadanoga događaja koji je poput električne iskre uzdrmao židovstvo čitavoga svijeta, mi tako reći ni ne vjerujemo da bi britanska vlada slijedeći obaveze raznih deklaracija i palestinskoga mandata mogla da se odluči na takvu odluku. Međutim naša nas je duga i mukotrpa historija priučila na najveća i najneočekivanija razočaranja. Za nas neka ne bude bitno zašto i kako je do toga došlo. Mi znamo i suviše dobro da naša nada i naš spas leži u našim vlastitim grudima i desnicama.

Pozivamo omladinu da se ne da impresionirati nikakvim alarmantnim vijestima dnevne i druge štampe o slomu cionizma. Mi znamo da smo u teškom položaju, ali ta nas spoznaja vodi samo do još jače vjere u naš pokret, do još jačeg elana kojim ćemo raditi za njegovo ostvarenje. Rad se nastavlja! Niko ne smije na svom položaju da zataji, svako mora ustrožiti svoje radne energije! Im en a n i l i, m i l i, v e i m l o a h š a v, e m a t a i.

**RADNI ODBOR
SAVEZA ŽID. OML. UDRUŽENJA**

NEKOLIKO RIJEČI

Novi život cvate. Svježina proniče dah opstanka. A mi bivamo zvani. O d a z o v i m o s e!

S jedne strane kliču nam proroci vjere i života. Na drugoj strani grakću glasnici zle kobi. V j e r u j m o!

Svaki nas teško se bori sa sobom samim. Što je borba teža, cilj je plemenitiji. B o r i m o s e i i z d r Ź i m o!

Svi mi mladi ljudi strasni smo i zagrijani. Ne mili nam se hladnoća i odmjerenost. Volijemo plamen no zagasito zatišje. T r e b a d a s m o p l a m n i!

Život nas zove, cilj nas zove, svijet nas zove. Svuda ljepote cvatu, toliko neotkrivenih ljepota čeka na nas. A mi ne oklijevajmo. D i Ź i m o s e d a k r e ć e m o!

Svaki nas živi u borbi o svijetlo. Svaki nas pada i raste. Što je jači pad, snažniji je rast.

R a s t i m o, r a s t i m o u b e s k r a j!

Maja 1930

Mitnaged

Ova je godina našega rada bila godina važnih događaja. Sve tamo od stvaranja proširene Jewish agency pa preko augustovskih nemira do sira Simpsona i privremene zabrane useljivanja. Židovski je narod kroz to vrijeme i opet morao da izdrži teška iskušenja i napadaje. Ništa nova a divotisućljetnoj historiji. Naše obnovno djelo, stvoreno velikim radom kroz nekoliko decenija, htjedoše da unište, ali su vidjeli da više ništa ne pomaže, da su naši halucim tamo čvrsti i da će ustrajati na svojim pozicijama. Lo neleh mi po!... I upravo tada nastalo je u našem pokretu neko gibanje. Ne u znaku ovih događaja, ali bez sumnje pod njihovim utjecajem. No teško me se dojmila činjenica da su neki naši omladinci u to vrijeme na čas sustali, da su posumnjali. Mogu da vjerujem da rad u pojedinom udruženju može na čas da sustane što se ne bi smjelo dogoditi, ali ne smije da bude, da bi i jedan član našega Saveza sumnjao u sebe i u omladinu. Onaj, koji je mišljenja, da je situacija loša, koji gleda s nekim pesimizmom u sve naše nastojanje, taj je slab vjerom u naše ideale. Prvobitna je oznaka omladinaca v j e r a, velika i beskonačna vjera u našu pobjedu. Svi momentani neuspjesi našega rada biće tom našom vjerom uklonjeni.

Mi treba da se pred konac godine ispitamo kako smo djelovali, što smo radili i gdje nam je bilo mjesto za vrijeme čitave ove godine. Od kritike, sumnjičenja, predbacivanja, omladina nema ništa. Tek onaj, koji se osjeća toliko jakim, da se brine za svu omladinu, koji to čini zdušno i bez ikakvih frazerskih gesta, taj ima pravo da se tuži na nerad, taj ima pravo da kritizira omladinu. Onaj, koji se je zavukao u svoj kut, koji ne daje ostaloj omladini ama baš ništa, taj sam nije izvršio potpuno svoju zadaću, na tome leži najveća krivnja zbog eventualnog lošeg stanja.

Slet i mahane naše su omladinske svetkovine. Dolazimo tamo da opet proživimo nekoliko dana pravim omladinskim životom među svojim drugovima, da odanle opet dobijemo poriva i snage za naš budući rad. Ovogodišnji mahane ima svoje posebno obilježje. Uvjeran sam da će mnogi naši prijatelji biti u mogućnosti da prvi puta prisustvuju našem mahaneu. Ovo se osobito tiče naših prijatelja iz Srbije. Potrebno je da se ovogodišnji mahane održi prije Sleta odnosno Saveznog Vijeća, jer treba da se na samom mahaneu dadu osnovice za rad našega Vijeća. Kazaću nekoliko riječi o radu našega ovogodišnjeg Vijeća. Važna pitanja ima da se tretiraju na njemu. Nakon svih događaja ima da židovska omladina Jugos-

slavije kaže svoju riječ. Treba da revidiramo svoj stav. Treba da ponovno naglasimo smjer našega rada. Treba da se deklariramo ponovno zaledem hebrejske radne Palestine. Pitanje halucijuta i hebraizacije treba da se tamo raspreda. I onda uz naša interna pitanja našega rada u pokretu samom i t. d. mora da se pozabavimo i pitanjem odgoje. O svim tim pitanjima treba da se ozbiljno porazgovorimo još i prije nego što ćemo se sastati da onda uzmognemo učestvovati u radu našega Vijeća.

Naš stav prema pokretu treba da bude jasan i odredjen. Prije svega ima da ispitamo sebe, treba da sami sebe odgojimo do spoznaje, šta je naša zadaća u pokretu. Naša ideologija ne smije da bude frazeologija. Nemamo prava da si namećemo nešto što u pravu nismo. Jedno od omladinskih obilježja također je i iskrenost. Iskrenost u saobraćaju sa svojim prijateljima i drugovima u pokretu. — Ova je radna godina na izmaku. Rezultate vidjećete iz izvještaja. Ali ima nešto što se ne može suhim izvještajima da prikaže, a to je naš idealizam koji nije klonuo ni pred kakvim poteškoćama. Ima doduše i pitanja pojedinaca, mora i pojedinac da se brine za sebe, ali u toj ideologiji ima često i krivih primjesa. Ako je u pitanju pokret kao cjelina, onda otpadaju sva naša lična pitanja i sve naše lične želje. Upravo zato, jer hoćemo da budemo zalede naših halucim u Erecu.

* * *

I još nešto. Treba da odredimo svoj stav i stajalište prema ostaloj omladini čitavoga svijeta. Mi nismo tek zatvoren krug, kojega je djelovanje upereno prema unutra, nego je naše djelovanje upereno i prema vani. Naša se odgoja vrši prema unutra, a naš rad prema vani. Prema Erecu. Tim putem koračaju i drugi naši prijatelji. Jednom će biti potrebno da se malo orijentiramo u tom krugu i da odredimo naš stav. Egzekutiva Svjetske cionističke organizacije uvidjevši potrebu zbližavanja svih omladinskih Saveza izdaje reviju štampe svih omladinskih Saveza. Ovo nastojanje ide za tim da se sve diferencijacije pomalo izgube i da se dobije snažan i jedinstven omladinski pokret. U tom svjetskom omladinskom pokretu mora da i mi zauzmemo svoje mjesto. Treba da se upoznamo s nastojanjem i radom ostalih i da udesimo svoje nastojanje prema njihovom.

* * *

Menahem Usiškin je pred nedugo vrijeme govorio pred zastupnicima štampe o zemljišnom pitanju u Erecu. I opet je naglasio veliku potrebu kupnje zemljišta, veliku važnost Kkl-a. Našim idealima suprotstavljaju se drugi ideali. Felasi treba da se

podignu, zemljište ne smije da im se oduzima itd. No naše je pravo na zemlju starije, naš je ideal vredniji. Arapi imaju mnogo zemlje u kojima su svoji na svome, mi Židovi nemamo nijedne osim Palestine. Ove riječi vode Kkl-a Menahema Usiškina i opet su odjeknule u redovima omladine. I mi spoznavši ovu potrebu, radimo za Kkl. Nedavno smo upisali ponovno naš Savez u zlatnu knjigu Kkl-a posvećenu uspomeni lorda Balfoura. — No našac se jedan prelevni političar koji je kritizirao ove iskrene riječi Usiškina, jednoga od vođa današnjega jišuva. Robert Weltsch iz Berlina ne može ni najboljom voljom da vidi tako jasno situaciju kao Usiškin u Jerusolimu. Na nama je da predemo na djelo, da dokažemo radom za naše fondove, da nas se ne može maknuti s puta nikakvim političkim spletkarijama i akcijama. Židovi su proživjeli mnoge narode, oni će da dožive dan svoga oslobođenja. A omladina treba da svoj nared predvodi.

* * *

I mi treba da kažemo svoju riječ k pitanju osude Arapa, osuđenih zbog augustovskih nemira. Ne sa stajališta Britšalomovskog nego s općeljuskog moramo da se suprostavimo svakoj pa i ovoj smrtnoj osudi. Za nas sigurno neće biti zadovoljština ono nekoliko pogubljenih Arapa koji su bili tek oružje u rukama svojih vođa. Mi treba da dokažemo prvi da nam je stalo do mirnoga života između dva bliska naroda. A oni, koji mute ovu atmosferu, ove treba da se makne s puta.

* * *

Sve su to pitanja koja nam se namiču. O svemu mora da povedemo računa. Treba da se ozbiljno i zdušno spremimo za ono što nas čeka u ljetnim mjesecima. Slet i mahane treba da ponovno učvrste našu zajednicu, treba da pokažu visinu našega svatanja dužnosti u pokretu.

Branko Grossmann

Na nama je da herojskom odlukom namognemo odvažnost i snagu kako bismo izvojskali svoju najčovječniju slobodu, slobodu ni zbog kakve nagrade, već zbog toga da budemo čitavi, hrabri i pošteni ljudi, a ne robovi. To je za mene eminentno čudoredni zadatak.

Idi uspravno i sigurno, samosvijesno i skromno. Sa sviješću da pripadaš svetoj zajednici bićeš ljubimac bogova. Ujeruj u se, pomazi drugima, ali sebi ne daj ni od koga pomoći.

Arthur Salz («Über sacrum»)

KNJIŽEVNI PREGLED

HEBREJSKA KNJIŽEVNOST

LESSING I HEBREJSKI

Nijedan njemački pjesnik i pisac nije na hebrejski jezik tako često prevodjen kao Lessing. To se odnosi ne na broj djela nego na broj prijevoda. To znači: Lessinga nisu na hebrejski prevodili mnogo nego mnogo puta. Valja označiti kao rijetku pojavu novohebrejske literature da od nekih dramatskih djela Lessinga imaju po dva, a od igrokaza »Die Juden« čak tri hebrejska prijevoda.

Iako možda literarnoistorijski bez važnosti ipak je vremenskohistorijski važna činjenica da je prvo Lessingovo na hebrejski prevedeno djelo bila priča o tri prstena. Značajno je i gotovo simbolički da je upravo Lessingov posljednji zavjet tolerancije prvi ušao u novohebrejsku literaturu. Prevodilac je u malenoj knjižici od 14 stranica dao ovaj dugi naslov »Hadatot vehatabaot mešulavot iša el ahota«. 1866 izišao je u Wienu prijevod djela »Nathan der Weise« pod naslovom »Natan hehaham«. Djelo je preveo Simon Bacher, tajnik židovske bogoštovne općine u Budimpešti. No tek hebrejskom piscu i pjesniku Abrahamu Ber Gottloberu bilo je dano da Natanu osvoji u novohebrejskoj literaturi dostojno mjesto. Gottloberov prijevod Natana, koji je izišao 1874 u Wienu ističe se lijepim i čistim biblijskim jezikom te je preveden u stopi originala, tj u jambima. Vrlo je lijep Gottloberov uvod u prijevod Natana. Ondje je pored prikaza samoga djela donesena odlična kritika Lessingova rada. To je ujedno jedina Lessingova biografija na hebrejskom jeziku.

Drugo Lessingovo djelo u hebrejskom prijevodu je »Philotas«. Ovu je tragediju preveo J. B. Falković, neki pokrštenu Židov. Prijevod je pod naslovom »Avinadav« objelodanjen u Odessi 1868 godine. Lessingovo mladenačko djelo »Die Juden« preveo je najprije na hebrejski Jakov Simon Kohn objelodanivši ga u Varšavi 1875 godine pod naslovom »Hajehudim«. Drugi prijevod izdao je pod istim naslovom Cvi Eleazar Teller u Wienu 1881 godine. Treći prijevod potječe od Sefa Kaplana te je pod naslovom »Haivri« štampan u Varšavi 1864 godine. Igrokaz »Der Freigeist« preveo je Don Kohn pod naslovom »Honen venoten«, a Israel Fränkel tragediju »Miss Sara Sampson« pod naslovom »Sara bat Šimšon«. Oba ova prijevoda objelodanjena su 1886 godine. 1902 godine izdao je Moses Reichersohn u New Yorku Lessingove basne pod naslovom »Mišle Lessing«.

Samuel Meisels

SPOMENICA DOBROTVORNOG BAZARA U KORIST ŠUME KRALJA PETRA OSLOBODIOCA U PALESTINI

Dne 17 i 18 maja održala se u Zagrebu velika priredba zagrebačkog židovstva pod imenom koje je sadržano u imenu ove spomenice. Priredba je zaista bila svetkovina zagrebačkih Židova. Nikad još nije u Zagrebu jedna cionistička akcija okupila toliko široki krug saradnika kao ovaj bazar. Priredivači su izdali uz ovu priredbu, kojoj je bio pokroviteljem Njegovo Veličanstvo Kralj Aleksandar I. spomenicu sa svrhom da riječju i slikom prikaže osnovku, sadržinu i svrhu bazara te da podvuče svetkovinsku notu svega ovoga rada. Knjiga, ukusno opremljena, u redakciji Cvija Rothmüllera, rješava svoj zadatak potpunoma. Četrdeset stranica velikog oktava ispunjeno je dobrim štivom i odlično nesamo otisnutih nego i duhovito izabраниh i poređanih slika iz Palestine. Te slike sugestivno pokazuju razvitak na zemljištu Keren Kajemeta, a osim toga i mnogošta historički važna o akciji za šumu Kralja Petra u Palestini. (Slike o svečanosti zasadenja prvih stabljika, fotografija diplome Keren kajemeta za Nj. V. Kralja Aleksandra I. i njene opreme). Spomenica donosi i faksimile originala poznate Vesnićeve deklaracije i pisma g. dru. Davidu Albali.

Štivo služi uvjerljivoj informaciji: propagandi pošumljivanja Erec, kupovanju zemlje i cionističke ideje. Tude valja istaknuti članke g. prof Aleksandra Semniza, Cvija Rothmüllera i Paje Wertheima.

U svakom pogledu odlični su i značajni članci gg. dra. Marka Bauera, dra. Davida Alkalaja, dra. Davida Albale, dra. Lavoslava Šika, dra. Marka Horna, dra. Cile Sandel.

Spomenica donosi popis svih saradnika bazara i sliku zaslužne i zaista začudno neumorne njegove pročelnice gde Hochsinger. Njenim se člankom uvodi čitalac u sam materijal o bazaru.

Uvodnu riječ napisao je g. dr. Aleksandar Licht. To su reci posvećeni spomenu blaženopočivšeg Kralja Petra, kakve prije toga, po ljepoti i sadržajnoj snazi, čini se, niko još nije ni rekao ni napisao.

I ova je Spomenica sama po sebi jedan lijep uspjeh. Ona ne smije da se ograniči na zagrebački krug, nego valja da prodre svukud, a naročito do Nežidova.

Joel Rosenberger

BILJEŠKE

ANTISEMITIZAM U SOVJETSKOJ UNIJI

Židovska štampa donosila je opetovano materijal o antisemitskim pojavama u Sovjetskoj Rusiji, a konačno i rezultat odesanskog procesa protiv 23 agronoma koji su antisemitskim zlostavljanjem natjerali jednu kolegicu u smrt. Kao i u drugim slučajevima, tako je i u tom sud teško kaznio antisemitske ubojice.

Ruski je antisemitizam baština prošlosti. Poslije Leninove smrti nastala je u Rusiji nova vrst antisemitizma. Doonda nisu naimedne radništvo ni revolucionarne grupe uopće bile antisemitske, ali sada se pokazalo da u Sovjetskoj Rusiji i proletarijat postaje antisemitski, i to progresivno. Nesumnjivo se antisemitizam zvanično pobija, čak drakonski, ali pobijajući vanjske pojave Sovjeti ne zalaze u bit stvari. Tako je to kao i u borbi protiv alkoholizma. Trovanje radništva antisemitizmom ne prestaje ni kod funkcionara boljševičke partije. Leningradska »Pravda« od 29. juna 1927. piše da su dva člana boljševičke partije oko sebe sakupila radništvo jedne tvornice, a jedan se od njih pred tim skupom hvalio da je na poljskoj fronti vlastitom rukom ubio 900 Židova žaleći, što ih nije istriebio do posljednjeg čovjeka. Sosnovski je pisao u »Pravdi« od septembra 1927 ovo: »Još nikad nismo mogli da zapazimo u partiji i među mladim komunistima takvo prodiranje antisemitizma.« »Pravda« od 23 decembra 1927 posvećuje čitavu stranicu sramoti grupe mladokomunista koji počinjaju velike ekcese protiv židovske djece. »Pravda« od 17. maja 1928. pokazuje razvoj antisemitizma u boljševičkoj partiji nizom primjera: u Kijevu sprečava visok i boljševički funkcionar Židovima pravo rada; u mnogim mjestima zlostavljaju boljševici Židove. U jednom boljševičkom zavodu nalazi se natpis: »Smrt Židovima, živjeli Sovjeti!« »Krasnaja Gazeta« od 29. juna 1928. piše da neki vodeći boljševički činovnik lošije postupa sa Židovima nego s Rusima. U tvornici »Oktobarska revolucija« zlostavljaju uz pristanak boljševičkog ravnatelja jednog invalida Židova koga su skoro zada-

vili (»Pravda« od 28. jula 1928). »Pravda omladine« od 29. jula 1928 piše da su u Roštovu, Dnjepropetrovskoj, Kazanu i drugim mjestima mladokomunisti pogrdjivali svoje židovske drugove. »Pravda omladine« od 18. novembra 1928 piše da su boljševički funkcionari rudnikâ u Donecu zlostavljali mlade židovske radnike. Često se istaknuti boljševici javno tuže, što nije moguće prirediti pogrom. Židovske rudare isključuju od rada, ne daju im pravo stanovanja. »Izvestija« od 16. novembra 1928 piše da su u tvornici stakla »Oktobar« (blizu Minska) neki radnici inzultirali, progonili, zlostavljali, razodjeli i bičevali jednu židovsku radnicu, i to uz prisuće čitavog radništva i uprave. »Trud« od 29. maja 1929 piše da taj antisemitizam nije samo ostatak prošlosti nego novi politički fenomen.

Naročito su začudne antisemitske manifestacije na visokim školama. Poznato je da je upravo rusko daštvo pod carizmom u velikoj većini zbog svog revolucionarizma strastveno pobijalo antisemitizam carističkih intelektualaca. Danas imaju pristup na visoke škole samo pripadnici radničkoga sloja koji kako vidjesmo progresivno upija antisemitsko raspoloženje: danas nema u Sovjetskoj uniji nijedne visoke škole gdje ne bi dolazilo do antisemitskih ispada.

Pitanje je u tome: hoće li sovjetska vlada biti trajno voljna i u stanju pobijati antisemitizam, ako sama boljševička partija progresivno biva penetrirana antisemitizmom? Teško je na to već danas odgovoriti. Valja znati na svaki način jedno da je kao i u drugim zemljama tako i ovdje antisemitizam izražaj očajja i razočaranja — koji se ne može obratiti protiv krivaca pa napada nevine žrtve. Teško si je zamisliti vajnu bijedu u kojoj živi čitav ruski narod. Ako je dakle rusko radništvo antisemitsko — a to saznajemo iz štampe — ko zna što se zbiva u onim dijelovima ruskoga naroda koji nemaju štampu? Boljševička je vlada momentano dosta »čista od židovskog elementa«. Ne može se dakle antisemitizam ruskoga radništva da tumači vladom židovskih političkih vođa. Njegovi razlozi leže u bijedi koju stvara sistem. Zato se uz oprezno prosuđivanje ruske situacije može da očekuje prije jačanje nego slabljenje antisemitizma.

Josef Odesovski

Iz uredništva. Posljednji broj »Hanoara« ovoga godišta izlazi iz štampe u prvoj polovici mjeseca jula. Kako se taj broj izdaje nekoliko dana prije logora i Saveznog vijeća Saveza židovskih omladinskih udruženja, te će u njemu biti više no obično govora o pitanjima našega omladinskog pokreta.

Zaključak je redakcije za taj broj 22. juna. Samo oni prilozi, koje uredništvo primi do toga roka, moći će da dođu u obzir za uvrštenje.

Molimo da se sve pošiljke na redakciju »Hanoara« upravljaju na privatnu adresu našega urednika: Pavao Wertheim, Zagreb, Škrlčeva ulica, broj 31, I kat.

LESSER URY

MOJSIJE RAZBIJA PLOČE ZAKONSKE

HANOAR III, 10-12

